

Dr. KÁLLAY ERNŐ

GONDOLATOK EGY JELKÉP ŐRVÉN

Nem kizárt, különösnek tűnhet, hogy egy szerző, a pontosan meghatározott feladat kifejtése elején mentegetőzéssel kezdi mondanivalóját. Teszem azt egyfelől azért, hogy bizonyos elnézést nyerjek azért a merészségemért, miszerint nem szakemberként próbálok megvilágítani egy tárgykört. Másfelől, talán korszerűtlennek tűnik, a mai eltárgyasult világban, jelképek elemzése. Azonban nem elképzelhetetlen, hogy ez a vállalkozás bizonyos tanulsággal is szolgálhat. Ha tévedek, legyen ez bocsánatos bűn.

A mai zűrzavaros és modernnek nevezett időben, ebben a kegyetlen káoszban, a kiutat keresés kátyújában, egyik keskeny ösvény a múltbafordulás. Bőven lenne mit meghányani-vetni ezen a téren, de ez nem célom.

A múltbafordulás egyik módszere a családkutatás, az őskutatás, a jelképelemzés stb. Ebben a tevékenységben nem csak szöveges adatokkal, évszámokkal, helynevekkel, hanem jelkép rendszerekkel is találkozik a kutató. A jelkép rendszerek egyik fontos eleme a címer. Köztudott, hogy a történelemtudomány egyik jelentős ága a heraldika. Egyes szakemberek szerint két részből áll. Az egyik maga a címertan tudománya, amelynek tárgyköre a címer elemeinek története és ezek alkotási szabályai. A másik ág a kivitelezés művészete. Nyugodtan állítható, hogy a heraldika határtudomány.

A kivitelezés művészetének említésével átlépünk a művészetnek térfelére is. Azonban legyen szabad emlékeztetnem arra, hogy amikor a Művészetről -így, nagybetűvel - mint fogalomról beszélünk, nagyon is ingoványos talajon járunk. A Művészet, mint olyan, nem létezik, léteznek alkotó művészek, műalkotások. A fogalom tartalma koronként, szinte állandóan változik. Egy bizonyos, a műalkotás nem csak a maga, esetleg vitatható szépségében terméke a művész alkotó és közlési vágyának, hanem emellett jól meghatározott funkciója van ma is. Így kell szemléljük pl. a barlangfestészet őskori alakzatait, amelyek azt a mágikus hitet tükrözik, ha ábrázolom, akkor birtokolom is, bizton elejtem.

A címer is a funkció jegyében jött létre. A háborús technika szülte. A páncélos fegyverzet hasonló volt a hadakozó feleknél. Megkülönböztető, jól látható jelrendszerre volt szükség, nehogy egymást pusztítsák a hadakozók. A kényszer alakította ki a pajzson, sisakbóbitán, zászlón kifejlesztett jelrendszert. Ezek aztán országokként, családokként állandósultak. A hadi technika változásával ezek a jelek elvesztették funkciójukat, de mint megkülönböztető díszítő formák megmaradtak, sőt tovább éltek, szigorúan meghatározott szabályok szerinti alkotásként. Új funkció alakul ki. Kimagasló tettek jutalmaként adományozták a címert, bizonyos személyeknek. Ennek formáját, használatát és öröklését nagyon szigorúan szabályozták, tekintettel arra, hogy a címeradományozást anyagi juttatás és bizonyos társadalmi előjog is kísérte.

A társadalmi élet változásai sokféle átalakulást hordoztak az idők folyamán. Az ipari forradalom magával hozza az új civilizációs termékek árubőségét is. Létrejön a verseny. Legfontosabb cél a termékek eladása. Új háború alakul ki, a piac háborúja. Az eladhatóságot fokozzák szöveges, hang és képi aláfestéssel.

Megszületik a reklám, köztük a címerszerű jelképek özöne. Azonban alapvető különbség van a szigorú szabályokat követelő címeralkotás és a teljes szabadságot és kötetlenséget élvező reklám között. Ezt minden kultúrember felismeri. Azonban nagyon elővigyázatosnak kell lenni, az általános szabályoktól eltérni nem megengedett.

Tekintettel arra, hogy a nyugati keresztény kultúrkörben mintegy reneszánszát éli a címerkutató, sőt annak használata is, természetesen a heraldika tudományának megfelelő alapon, köteleességként vettem azt a bátorságot, hogy vizsgálódás tárgyává tegyem a mi kisebbségi közéletünkben használatos címereket. Úgy vélem, hiába hangoztatjuk, hogy mi részesei vagyunk a nyugati keresztény kultúrkörnek, ha alkotásaink ezt nem tükrözik. A régmúltban ezen a téren nem mutatkozott hiba. Ezt tükrözik román, gót, reneszánsz, barokk, rokokó stb. építészeti műemlékeink és ötvöstárgyaink. A magunk viharverte, határtalanul tragikus történelmi utunkon - és most mindegy, hogy a magunk, vagy mások hibájából - életformánkban és alkotásainkban mindig éltük ezt az odatartozást. Napjainkban fájdalmasan érezhető eme odatartozás halványulása a reánkzúduló balkánizálódás eluralkodásával. Ennek számbavétele és minősítése nem feladatom. A fenti gondolatok jegyében nem megengedett olyan közéleti címerek használata, amelyek eltérnek a heraldika szabályaitól.

Úgy gondolom, talán nem volt érdektelen az eddig elmondottak előrebozósítása, mert hazai közírásainkban nem gyakran esett szó sem a heraldikáról, sem az ezzel kapcsolatos fogalmakról.

Vizsgálódásom egyik tárgya volt az Erdélyi Unitárius Egyház címere. Ennek eredetéről, adományozásáról, leírásáról semmilyen forrásmunka nem tudósít. Személyes közlésből értesültem, hogy ez a címer a 18. században tűnik fel pecsét formájában (a nagyajtai unitárius egyházközség tulajdonában található). Összehasonlítva az Unitárius Püspökség birtokában levő címereket, valamint a különböző egyházi kiadványokon szereplő hasonló alkotásokat, megállapítható, hogy mindenik más és más jelleggel bír. Közös tulajdonságuk, hogy egyik sem felel meg a heraldika szabályainak.

Ne tűnjék vakmerőségnek, hogy megkíséreljem megszerkeszteni a heraldikai szabályoknak megfelelő unitárius egyházi címet. Ennek kapcsán megpróbálom felvázolni az alkotói menetrendet.

A cél egyértelmű: "Igyetek azért okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok" (Mt 10,16) jézusi felhívás képi megszerkesztése. A kivitelezés kapcsán, tiszteletben tartani a heraldika tudományának nemzetközileg meghatározott törvényeit és szabályait.

Egy címer alkotó elemei: a címerpajzs, a címer képe, a pajzsot díszítő sisak vagy lombkorona és esetlegesen valamilyen jelmondat.

A címerpajzs tekintetében választásom az ún. csücsköstalpú pajzsra esett, mely meglátásom szerint a nálunk nem honos reneszánsz lófej pajzsok barokkos jellegű továbbfejlesztése. A címerpajzs, szélről-szélre, mély ultramarin kék. Felső szélét barokkos aranycirádá zárja.

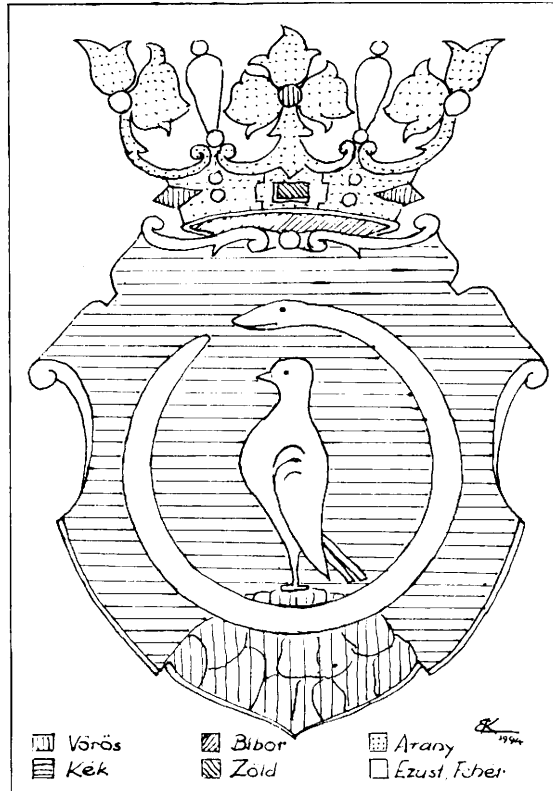
A címerképek kell jelképezzék a bibliai szöveget. A heraldika szabályai szerint, a természetből vett alakzatokat kellett választanom: kígyó, galamb, hegy. Heraldikai törvény, hogy a címerképek nem ábrázolandók a maguk természetű formájukban, hanem a maguk lényegre leegyszerűsített valóságukban. Ezek a képek szimbólumok.

A természetben élő mintegy 800 fajta galamb és 300 fajta kígyó közül elgondolásom szerint, a heraldika szabályainak megfelelően, mind a kígyó, mind a galamb mint jelképszerű fogalom nyer kifejezést. A galamb színe természetesen fehér. De mit csinál a galamb? Szerintem, dacára szelídségének, figyel. A figyelő

galamb mindig felegyenesedik. Így az ábrázolás nyilvánvalóvá vált, a jobbra tekintő, felegyenesedett fehér, figyelő galamb leegyszerűsített formája.

Ugyancsak a kígyó alakjának lényegre egyszerűsített formája kell ábrázolást nyerjen, az ezüstösen csillogó, foltosan díszített kígyó, nem pedig valami meszeszerű szörny.

Végülis hol áll a galamb? Az eddig használatos címereken valamelyes zöldellő dombszerűség szerepel. Meglátásom szerint, ha figyelembe vesszük azt a rengeteg megpróbáltatást, szenvedést, üldöztetést, jogfosztást, amelyen az unitárius egyház az évszázadok során átment, akkor ez a hegy a megpróbáltatások sziklája kell legyen, a maga, veszedelmeket jelképező vörhenyes színével. Ezen áll az immár nem csak figyelő, hanem győzedelmeskedő galamb, a maga szelídségével. Körülöleli az okosság, a kígyó nyugalma.

Mindezt a keményen fogalmazott múltat és jelent jelző valóságot mintegy feloldja egy heraldikai dísz, a pajzsot ékesítő ún. lombkorona. Ez nem uralkodó által viselt vagy államot jelképező tárgy, hanem Nyugat-Európa szerte használt heraldikai dísz, igen változatos formákban. Ennek mintegy erdélyi változatát kiváló heraldikusunk, Köpeczi Sebestyén József alkotta meg az erdélyi valóságnak megfelelően. Szükségesnek tartom ennek leírását. A korona, lombosított díszével, arany színű. A stilizált szőlőlevelet idéző alakzatot barokkos indarendszer fonja össze. A korona abroncsát kétoldalt kúposan csiszolt, a homlokzati lombközeget pedig rozettának csiszolt rubin foglalja el. Az abroncs közepén a homlokzatot téglalapalakúra csiszolt smaragd díszíti. A két lombközötti rést körte alakúra csiszolt hegyikristály tölti ki. Ezt alul és felül igazgyöngy fogja egybe. A két széli lombdísz közepét, valamint az abroncs rubin és smaragd közti

területét ugyancsak igazgyöngy ékesíti. A lombkorona enyhe alulnézetből és szemből ábrázolt, így alján kilátszik a lombkorona bíborvörös bélése.

Azért tartottam szükségesnek ezt az aprólékosnak tűnő magyarázó leírást, hogy pontos magyarázatát nyújtsam a címer heraldikai és a heraldika művészetének megfelelő indoklásnak. Ha címert alkotunk, nézetem szerint különösen a mi különleges helyzetünkben, nem tehetjük ki magunkat a hozzáértők jogos kritikájának.

Természetesen minden közületnek, köztük az Unitárius Egyháznak is jogában áll, olyan címet választania, amilyent óhajt.

A szerzőnek van egy óhaja, és ez ne tűnjék szerénytelenségnek. Úgy vélem, helytálló lenne, erdélyi magyar egyházaink jelképrendszerét egységes alapformára összehozni. Itt elsősorban a címerpajzsra és a lombkoronára gondolok. Természetesen a címerpajzson belül a címerképek az illető egyház jellegét viselnék. Ezzel is jeleznénk, külsőleg is, együvé tartozásunkat. Lehet, hogy ez csak jámbor óhaja a szolgáltni kívánónak. Mindenesetre erre az elképzelésre mindeddig egyetlen, de még értő válasz sem érkezett.

Dacára ennek, úgy vélem, másként nem tehettem.

Keddi Mózes

ANGLIAI ÉLMÉNYEK

1994. január 15-én háromórás repülőút után érkeztem a londoni Gatwick-i repülőtérré, ahol Peter B. Godfrey, a londoni unitárius egyházkör felelős lelkésze várt kocsival és vitt haza szakadó esőben a családi házhoz. Másnap, vasárnap Peter a Lewisham-i gyülekezet templomában végzett lelkészi szolgálatot, ahol én is jelen voltam. Aznap délután megnéztük London nevezetességeit. A városnézést az Essex Church és Essex Hall meglátogatásával zártuk.

Január 17-én, hétfőn érkeztem Manchesterbe vonattal, az állomáson Dr. Leonard Smith igazgató várt a feleségével. A Luther King House-ban a 7-es számú szoba lett az otthonom. A megérkezés napján este 6 órakor az estebéden az igazgató bemutatott az intézetben lakó és étkező hallgatóknak. Az intézet Martin Luther Kingről kapta nevét és öt egyház tartja fenn: a methodista, baptista, református, anglikán és az unitárius egyház. Kívülről nézve nem impozáns épület, de belső elosztása ésszerű és minden tevékenység számára van megfelelő hely. 66 egyszobás háló-tanuló, 14 családi lakrész a házaspáros hallgatók részére, előadóterem, étkező, könyvtár, társalgó és sportterem áll a hallgatók rendelkezésére. Nemcsak teológusok laknak benne, hanem világi pályára készülő egyetemisták is. Az intézet napirendje: reggel 8-tól reggeli, fél 9-től reggeli istentisztelet a Chapelben, mely megfelel a mi reggeli áhítatunknak. Az ebédet ki-ki maga oldja meg belátása szerint. Este 6-kor van a dinner, amit magyarul estebédre lehet fordítani.

A nap legkiemelkedőbb eseménye a dinner, amikor a teológus hallgatók és az intézetben lakó egyetemisták találkoznak az ebédlőben. Az étkezés megkezdése előtt bárki elmondhatja közölnivalóját, utána pedig a soros hallgató imádkozik. Az estebéd befejeztével a könyvtár bejárójában kávé és teát szolgálnak fel.